

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาล คือ การส่งเสริมนโยบายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ตามความสามารถในการตลาดของแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ ได้มีการออกแบบระบบการบริหารจัดการโครงการแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีและการจัดการควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านการตลาด โดยพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการพัฒนาธุรกิจชุมชนให้กลายเป็นฐานรากที่สำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความยั่งยืน

อุดรดิตถ์เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นการทำเกษตรกรรมแบบที่เรียกว่า “ภูเขากินได้” โดยลักษณะพื้นที่เพาะปลูกในอำเภอลับแลเป็นแบบวนเกษตร (Agro-forestry) ในรูปแบบของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ จึงเห็นป่าไม้กระจายทั่วไปในพื้นที่สวน หรือเรียกว่าเป็นระบบการทำสวนป่าธรรมชาติ มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ผลไม้ที่ปลูกมีความโดดเด่นด้านรสชาติเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผลไม้ที่ปลูกในจังหวัดอุดรดิตถ์ อาทิเช่น ทูเรียน ลองกอง ลางสาด เป็นต้น โดยเฉพาะลางสาดซึ่งถือเป็นผลไม้ประจำจังหวัด และเป็นแหล่งปลูกลางสาดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีเกษตรกรผู้ปลูกลางสาดจำนวน 7,093 ราย และปริมาณผลผลิต 14,658.6 ตัน (กรมส่งเสริมการเกษตร ข้อมูล ณ วันที่ 26 เมษายน 2560) แต่ปัจจุบันกลับพบว่าพื้นที่การปลูกลางสาดของอำเภอลับแล มีเหลือเพียงไม่ถึง 20% สาเหตุเนื่องจากปลายปีที่ผ่านมามีผลผลิตลางสาดมีราคาตกต่ำ จึงเป็นสาเหตุให้เกษตรกรโค่นต้นลางสาดทิ้ง บางส่วนมีกิ่งออกแล้วใช้กิ่งของลองกองเสียบแทน จนกลายเป็นลางกองขึ้นแทนทำให้ในอนาคตอาจจะทำให้ลางสาดอาจหมดไปจากอำเภอลับแลก็เป็นได้ (มติชนออนไลน์ : 2559) นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์นางศรีนารัตน์ ตีระนะทิพย์เกษตรกรผู้ปลูกลางสาด (2558) พบว่าด้วยความต้องการบริโภคกับระยะเวลาในการจำหน่ายผลไม้ไม่สัมพันธ์กับปริมาณที่ผลิตได้ ทำให้ต้องแย่งกันจำหน่าย และเมื่อการแข่งขันสูงทำให้ราคาตกต่ำ อีกทั้ง ลางสาดมีอายุผลแก่พร้อมกันในช่วงเดือนตุลาคม ซึ่งหากเก็บตอนที่ยังไม่สุกผลลางสาดจะมีรสเปรี้ยว แต่ถ้าเป็นช่วงที่ลางสาดอโรยก็ต้องแข่งราคากันเมื่อลางสาดออกสู่ตลาดพร้อม ๆ กัน ส่งผลกระทบต่อราคาตกต่ำไปอีก นอกจากนี้ ค่าแรงการจัดเก็บก็มีราคาพอ ๆ กับราคาของลางสาด ทำให้ไม่คุ้มค่าจ้าง จึงยอมปล่อยให้ผลลางสาดร่วงตามธรรมชาติแทนทั้งนี้ ปัญหาราคาของลางสาดที่ตกต่ำถือเป็นปัญหาซ้ำซ้อนที่ทำให้เกษตรกรลดความสนใจและใส่ใจในการปลูกลางสาด ส่งผลต่อผลผลิตที่ลดลงและอาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ของลางสาดในอนาคต จากการสัมภาษณ์เกษตรกร และจากเอกสาร รายงานวิชาการหรือรายงานการวิจัยต่าง ๆ สามารถสรุปประเด็นปัญหาที่สำคัญในการจัดจำหน่ายลางสาด ได้ดังนี้ เนื่องจากลางสาดเป็นพื้นที่สามารถเจริญเติบโตได้เองตามธรรมชาติ จึงทำให้เกษตรกรบางรายละเลยการดูแลรักษา ซึ่งหากมีการดูแลบริหารจัดการที่ไม่ดีพอจะทำให้ลางสาดไม่มีคุณภาพ อีกทั้ง ลางสาดสดเป็นผลไม้ที่มีอายุการเก็บรักษาสั้น โดยเฉพาะมีผิวบางและเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลได้ง่าย ซึ่งหากมีการจัดเก็บหลังเก็บเกี่ยว การเคลื่อนย้ายหรือขนส่งที่ไม่ดีจะทำให้ผลผลิตเกิดความสูญเสีย หรือเน่าเสียง่าย ส่งผลต่อคุณภาพและราคาของผลผลิตลางสาด ดังนั้น การผลิตลางสาดจึงต้องมีคุณภาพ มีการดูแลที่ดีในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ในสวนจนถึงมือผู้บริโภคเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการหาแนวทางการส่งเสริมการแปรรูปยางสด เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้ปลูกยางสด เพราะราคาขายค่อนข้างต่ำซึ่งตรงกันข้ามกับคุณค่าทางโภชนาการและสารสกัดที่ได้จากยางสดซึ่งมีประโยชน์หลากหลาย จึงเกิดแนวความคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยางสด ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิต จึงได้เล็งเห็นถึงคุณค่าที่หลากหลายของยางสด ซึ่งหากต้องอาศัยการแปรรูปจากวัตถุดิบที่มีอยู่ (ยางสด) ผสมผสานเทคโนโลยีที่ทันสมัย และภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็จะสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า และมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัดได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือในการเสริมสร้างผลิตภัณฑ์แปรรูปจากยางสดด้วยการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยางสดผ่านงานวิจัยสู่ตลาด และเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการเพิ่มมูลค่าทางธุรกิจของยางสด จึงต้องนำแนวทางการบูรณาการมาประยุกต์ใช้เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อให้แน่ใจถึงกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะออกสู่ตลาดอย่างเป็นระบบมีความเชื่อมั่นในคุณภาพและความโดดเด่นของตัวผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะออกสู่ตลาดต่อไป

ทั้งนี้ การจะทำให้ผลิตภัณฑ์ยางสดเกิดโอกาสทางการตลาดและการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับสินค้าในตลาดทั่วไป จึงต้องหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากยางสดที่มีมาตรฐานและมีคุณภาพ เพื่อให้สินค้าได้รับความไว้วางใจ จึงต้องการความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการในท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์จากยางสดที่มีคุณภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ โดยการศึกษาถึงช่องทางการจัดจำหน่ายที่จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด ซึ่งมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน สามารถดำเนินการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสม การเลือกช่องทางการขนส่งที่เน้นด้านความสะดวกและรวดเร็ว เพื่อให้ทันต่อความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ดังนั้น จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยางสดจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อให้เกิดศักยภาพในด้านการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางสด และช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อให้เกิดการเลือกวิธีการขนส่งที่จะช่วยในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ดังนั้น การผลิตและจัดส่งสินค้าตามความเหมาะสมจะช่วยให้การกระจายสินค้าและเข้าถึงผู้บริโภค สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างทั่วถึง ทั้งด้านรูปแบบ หรือ ลักษณะของตัวผลิตภัณฑ์ยางสด ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายในการทำธุรกิจเกษตรยางสดของจังหวัดอุดรดิตถ์ต่อไป

คำถามวิจัย

1. ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยางสดมีส่วนเกี่ยวข้องกับใครบ้าง มีกระบวนการหรือวิธีการจัดการตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น จนกระทั่งยางสดถึงมือผู้บริโภคคนสุดท้ายเป็นอย่างไร
2. การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายยางสด จังหวัดอุดรดิตถ์ควรทำอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาช่องทางการจัดจำหน่ายยางสด จังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายยางสด จังหวัดอุดรดิตถ์

แนวคิดและเป้าหมาย

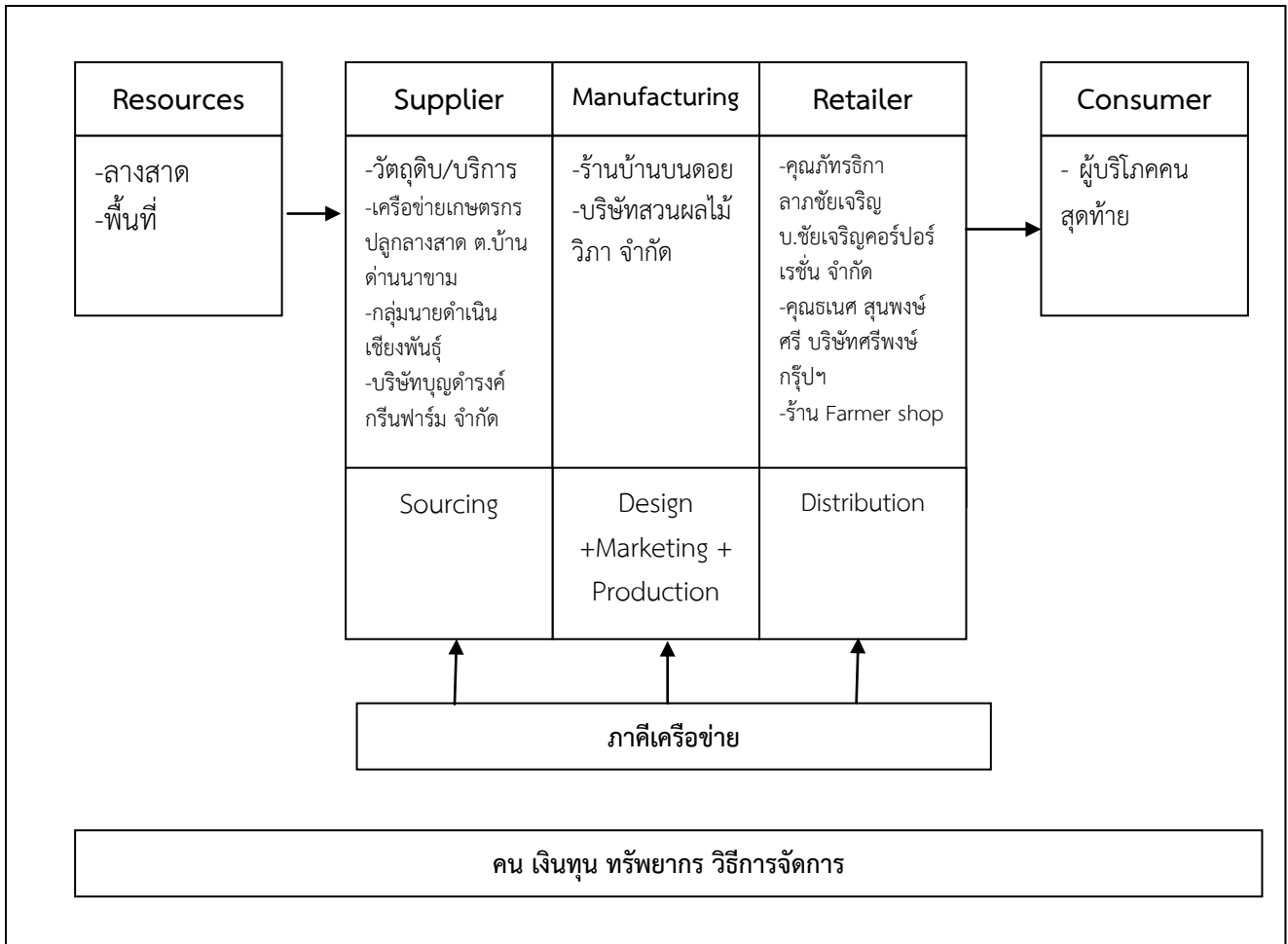
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ได้ดำเนินการบูรณาการด้านการเรียนการสอนและการบริการวิชาการ ตามแนวทางพันธกิจสัมพันธ์ ซึ่งดำเนินการในประเด็นเกษตร อาหารและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อหาแนวทางในการช่วยพัฒนาชุมชนให้มีความอยู่ดีกินดี ภายใต้การพัฒนานวัตกรรมเกษตร หรือการมุ่งแนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง

ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านการเกษตร ซึ่งจากการศึกษาบริบทพบว่า หนึ่งในปัญหาเชิงพื้นที่ พบว่ากลางสาดซึ่งเป็นผลไม้ขึ้นชื่อของจังหวัดอุดรดิถีในอดีตกลับไม่สามารถรองใจผู้บริโภคได้ ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกกลางสาดได้ทำการตัดโค่นต้นกลางสาดลงเพื่อปลูกต้นทุเรียนหลงลับแลแทน ทำให้ปัจจุบันมีพื้นที่การปลูกกลางสาดของอำเภอลับแล มีไม่ถึง 20% ของพื้นที่เดิม เกิดจากสาเหตุที่มาผลผลิตกลางสาดมีราคาตกต่ำ จึงเป็นเหตุให้เกษตรกรโค่นต้นกลางสาดทิ้ง บางส่วนมีกิ่งออกแล้วใช้กิ่งของลองกองเสียบแทน จนกลายเป็นกลางกองขึ้นแทนทำให้ในอนาคตอาจจะทำให้กลางสาดอาจหมดไปจากอำเภอลับแลก็เป็นได้ (มติชนออนไลน์ : 2559)

ดังนั้น จึงทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์กลางสาดคุณภาพ และการแปรรูปกลางสาดที่จะเพิ่มมูลค่าให้กับกลางสาด ที่จะช่วยจูงใจเกษตรกรให้ไม่ให้มีการตัดโค่นต้นกลางสาดอีก โดยจะออกแบบงานวิจัย คือ การศึกษาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดช่องทางการจัดจำหน่ายไม่ว่าจะเป็น ผู้ผลิต คนกลางทางการตลาด รวมถึงพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายกลางสาดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและตรงกับความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกกลางสาดจังหวัดอุดรดิถี

จากแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ ผู้จัดหาวัตถุดิบ ผู้ผลิต คนกลางทางการตลาด จนกระทั่งสินค้าถึงมือผู้บริโภคคนสุดท้าย เป็นลักษณะของการดำเนินงานที่ผ่านกระบวนการทำงานวิจัยแบบการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับระหว่างภาควิชาการเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการทำงานแบบร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภาคีเครือข่าย ในลักษณะของการสานประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนามูลค่าเพิ่มให้กับกลางสาดของจังหวัดอุดรดิถีทั้งนี้สามารถสรุปแผนการดำเนินงานระยะเวลา 12 เดือน

สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย